

Tornion kaupunki 1.10.2024

Talouden tasapainottaminen, loppuraportti

Heli Takamäki

FCG.

Työn käynnistyminen

Kuntatalouden käänne ja sen vaikutukset Tornioon

- Suomen valtion talous ajautui taantumaan 2023 loppua kohti kuljettaessa, mutta Kuntaliitto arvioi, että vuoden 2023 aikana kuntatalous asettuisi tasapainoon huomattavien poikkeuserien kuten verohäntien ansiosta.
- Tilinpäätösten valmistuttua voidaan todeta, että kuntatalouden todellinen kehitys on jäänyt sote-uudistuksen vaikutusten alle: tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan koko kuntatalouden alijäämä painui 2023 vahvasti miinukselle: tilastot osoittavat kuntasektorille lähes 1,4 miljardin euron alijäämää. Hyvinvointialueiden alijäämä oli ennakkolukujen mukaan 1,6 miljardia euroa. Yhteensä kuntien ja hyvinvointialueiden alijäämä nousi viime vuonna kolmeen miljardiin euroon. Alijäämä kasvoi 2,6 miljardilla eurolla vuoteen 2022 verrattuna – eniten koko tilastohistorian aikana.
- 2024 talousarvioiden perusteella arvioitunakuntien talousnäkömät heikkenivät nopeasti. Synkentyvän talouden taustalla on useita syitä: verohäntien poistuminen, talouskasvun vaimeus, keskimääräistä ansiotasokehitystä korkeampi palkkojen nousu, ostopalveluiden kallistuminen, esim. varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nousu sekä erilaisten rahoitusvastuiden (muun muassa työttömyydestä) lisääntyminen nostavat kuntien kustannuksia.
- Viimeisin kuntien heikentyvään talouteen vaikuttava erä oli kuntien Black Friday, joka kohdisti kuntien valtionosuusrahoitukseen yllättäen satojen miljoonien eurojen lisäleikkauksen. Tulojen ja menojen epätasapaino merkitsee sopeutuspainetta koko kuntatalouteen tuleville vuosille. Vuonna 2023 negatiivisen vuosikatteen kuntia on vain muutama, mutta taloussuunnittelukauden loppua kohden määrä nousee.

Mitä kuntatalouden menokasvun taustalla?

- Sote-uudistuksen tarkoituksena oli helpottaa kuntien taloudellista tilannetta sote-menojen siirryttyä hyvinvointialueiden vastuulle, mutta 2024 talousarvioiden perusteella kuntien talousnäkymät heikkenevät nopeasti.
- Vuonna 2023 negatiivisen vuosikatteen kuntia on vain muutama, mutta taloussuunnittelukauden loppua kohden määrä nousee merkittävästi ilman toimenpiteitä.
- Kuntien heikentyvän talouden taustalla monia yhtäaikaisia syitä:
 - Verohäntien poistuminen ja sote-siirtolaskelmien tarkentumisesta aiheutuneet valtionosuuksien leikkaukset
 - Talouskasvun vaimuus -> vaikutukset verotuloihin, työllisyyteen, kuntien rahoittamiin työmarkkinatuen menoihin
 - Henkilöstökustannusten kasvu -> Palkkaratkaisu 2022-2025, työvoimapula
 - Inflaatio ja korkojen nousu -> hintatason (ostopalvelut) ja korkotason nousu
 - Sivistystoimessa mm. varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nousu ja maksutuottojen vähentyminen, oppilaiden tehostetun ja erityisen tuen sekä valmistavan koulutuksen tarpeen kasvu
 - Investointien sekä niihin liittyvien ylläpitokustannusten kasvu – palveluverkon uudistamistarpeet, purkukustannukset, 2026-2027 ”kiinteistösunami”

Kuntien kustannukset kasvaneet myös soten taustalla

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Kasvu 2018–2023	
Nettokäyttökustannus, 1000 €, Manner-Suomen kunnat yhteensä								
Varhaiskasvatus	2 840 283	2 963 472	2 953 712	3 095 052	3 289 647	3 520 271	679 988	23,9 %
Esiopetus ja perusopetus	5 360 074	5 597 345	5 631 300	5 897 120	6 188 322	6 451 657	1 091 583	20,4 %
Lukiokoulutus	640 197	660 300	664 965	717 579	775 068	801 289	161 092	25,2 %
Muu opetustoimi	216 476	221 426	215 372	229 078	234 216	237 111	20 635	9,5 %
Liikunta ja ulkoilu	597 335	620 603	654 664	713 617	729 935	781 736	184 401	30,9 %
Nuorisotoiminta	182 676	188 954	184 599	190 794	203 002	216 078	33 402	18,3 %
Kulttuuri	729 955	751 857	744 552	748 314	801 906	828 145	98 190	13,5 %
Muut palvelut	1 703 247	1 719 061	1 872 245	1 827 163	2 001 601	2 155 676	452 429	26,6 %
Yleishallinto ja vaalit	546 326	526 825	534 054	524 002	503 402	564 985	18 659	3,4 %
Yhteensä:	12 816 569	13 249 843	13 455 463	13 942 718	14 727 097	15 556 948	2 740 379	21,4 %
Kasvut edellisestä vuodesta, %								
Varhaiskasvatus	5,4 %	4,3 %	-0,3 %	4,8 %	6,3 %	7,0 %		
Esiopetus ja perusopetus	3,6 %	4,4 %	0,6 %	4,7 %	4,9 %	4,3 %		
Lukiokoulutus	1,9 %	3,1 %	0,7 %	7,9 %	8,0 %	3,4 %		
Muu opetustoimi	-0,2 %	2,3 %	-2,7 %	6,4 %	2,2 %	1,2 %		
Liikunta ja ulkoilu	4,4 %	3,9 %	5,5 %	9,0 %	2,3 %	7,1 %		
Nuorisotoiminta	2,0 %	3,4 %	-2,3 %	3,4 %	6,4 %	6,4 %		
Kulttuuri	3,4 %	3,0 %	-1,0 %	0,5 %	7,2 %	3,3 %		
Muut palvelut	1,2 %	0,9 %	8,9 %	-2,4 %	9,5 %	7,7 %		
Yleishallinto ja vaalit	0,1 %	-3,6 %	1,4 %	-1,9 %	-3,9 %	12,2 %		
Yhteensä:	3,4 %	3,4 %	1,6 %	3,6 %	5,6 %	5,6 %		

- Oheinen tarkastelu osoittaa, kuinka myös kuntien muut kuin sotesta aiheutuneet menot ovat kasvaneet merkittävästi vuosien 2018-2023 aikana
- Eurojen valossa etenkin varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja muiden palveluiden kustannuskasvu on ollut huomattavan suurta
- Muiden palveluiden kasvussa näkyvät ostopalveluiden ja materiaalien kallistuminen, lumiset talvet, hiljentynyt tonttikauppa

FCG.

Painelaskelma työn käynnistyessä

Kuntatalouden käänne ja sen vaikutukset Tornioon

- Torniossa huoli talouden tasapainosta konkretisoitui, kun syksyllä 2023, vuoden 2024 talousarviota valmisteltaessa, kävi selväksi, että kaupungin nykyinen menojen kasvuvauhti sekä investointitaso ylittävät jatkuvasti odotettavissa olevan verotulojen ja valtionosuuksien vuosittaisen kehityksen. Tämä näkyy selvästi myös painelaskelmasta (dia 9), joka kuvaa kunnan talouden kehitystä tilanteessa, jos kaupunki ei tee korjaavia toimenpiteitä.
- Mikäli kaupunki ei löydä riittävästi taloutta tasapainottavia keinoja (lisää tuloja tai vähemmän menoja), kaupungin taseessa olevat ylijäämät on syöty 2029 mennessä.

Laskennassa käytetyt tiedot ja tietoa painelaskelmasta

Painelaskelma:

- Käsitteellisesti painelaskelma perustuu trendiin ja siihen, että paine saadaan ulos olettaen, että mikään käyttäytymisessä ei muutu.
- Toiminnan muutokset huomioidaan eri vaihtoehdoissa
 - Eri skenaarioissa voidaan tarkastella esim. investointitasoa, korkoja ja sopeuttamiskeinoja
- **Trendi- tai painelaskelma ei ole ennuste.**

- Vuoden 2024 ja 2025 valtionosuudet VM:n uusimpien julkaisemien tietojen mukaisesti
- Vuoden 2023 toimintakate tilinpäätöksen mukaisesti
- Vuoden 2024 toimintakate tilinpäätösennusteen mukaisesti
- Vuoden 2024 toimintakatteen tiedot eri versioilla: laskennallinen versio ja KH raami 2024
- Verotulot Kuntaliiton uusimman veroennustekehikon mukaisesti ja jatkettu FCG:n veromallilla vuoteen 2030-2035 saakka
- Väestöennuste MDI:n syksyn 2022 ennusteen mukaisesti, kuitenkin niin että vuoden 2023 lähtötieto on korjattu toteutuneen mukaiseksi.
- Investointitaso laskettu nykyisen investointisuunnitelman jälkeen 4 miljoonan euron vuosittaiselle tasolle
- Poistot laskennallisesti käyttöomaisuuden mukaan laskettuna
- Valtionosuudet FCG:n valtionosuusmallilla ja **nykyisellä lainsäädännöllä**, huomioiden sotesta ja TE-uudistuksesta aiheutuvat poikkeukselliset erät

Painelaskelma Tpe 2024, verot 8/24, vos 8/2024 – ei toimenpiteitä mukana, trendikasvu

Tornio	2013-2022	6 161 <-"Verohäntä"		6 014 <-VOS erä			2029	2030
	TP 2023	2024	2025	2026	2027	2028		
Asukasluku	21 018	20 948	20 810	20 673	20 535	20 399	20 260	20 120
Veroprosentti	8,36	8,40	8,40	8,40	8,40	8,40	8,40	8,40
Toimintakate 1000 e	-51 968	-57 008	-59 096	-61 439	-63 748	-65 823	-67 824	-69 875
Toimintakatteen muutos 1000 e	81 945	-5 040	-2 088	-2 343	-2 309	-2 075	-2 001	-2 051
...muutos %:ia	-61,2 %	9,7 %	3,7 %	4,0 %	3,8 %	3,3 %	3,0 %	3,0 %
Tuloverotulo 1000 e	41 212	37 726	41 140	42 314	43 466	44 483	45 517	46 569
Kiinteistövero 1000 e	7 202	7 450	7 760	8 493	9 230	9 972	10 718	10 779
Osuus yhteisöveron tuotosta 1000 e	3 335	4 935	5 560	5 881	6 203	6 389	6 580	6 778
Verotulot yhteensä 1000 e	51 749	50 110	54 460	56 688	58 898	60 843	62 815	64 125
Valtionosuudet 1000 e	15 223	9 584	10 804	4 788	4 925	5 494	4 849	4 898
...muutos 1000 e	-31 510	-5 638	1 220	-6 017	137	569	-645	49
...muutos %:ia	-67,4 %							
Verorahoitus yhteensä 1000 e	66 972						67 664	69 023
...muutos 1000 e	-72 911	-7 277	5 570	-3 339	2 347	2 514	1 328	1 359
...muutos %:ia	-52,1 %	-10,9 %	9,3 %	-10,9 %	3,8 %	3,0 %	2,0 %	2,0 %
Käyttökate 1000 e	15 004	2 686	6 168	37				3
Rahoitustuotot ja -kulut 1000 e				-59	-59			9
Vuosikate 1000 e			6 109	-23	522	919	204	-534
Poistot 1000 e			6 000	6 000	6 593	6 609	6 622	6 632
Satunnaiset tulot ja menot 1000 e	0	0	0	0	0	0	0	0
Yli-/alijäämä 1000 e	8 326	-3 373	109	-6 023	-6 071	-5 690	-6 418	-7 166
Kumulatiivinen jäämä 1000 e	22 207	18 834	18 943	12 921	6 850	1 159	-5 259	-12 424

Vuosikatteen tulee olla minimissään positiivinen, normaalitilanteessa vuosikatteella katetaan poistot

Kriittinen piste 2028-2029, kun taseen ylijäämät on käytetty. Ennen tätä toimenpiteillä on pystyttävä oikaisemaan talouden suunta

Tasapainoisessa taloudessa kaupungin tulos on positiivinen ja taseessa on ylijäämää

Tornion talouden tasapainotusohjelma 2024

FCG.

Kuntatalouden tilannekatsaus syyskuussa

Kuntataloudessa huomattavat sopeutuspaineeet

- Suomen talous ajautui taantumaan 2023 loppua kohti kuljettaessa. Kuntaliitto arvioi, että vuoden 2023 aikana kuntatalous asettuisi tasapainoon huomattavien poikkeuserien kuten verohäntien ansiosta, mutta toisin kävi. Tilinpäätösten valmistuttua voidaan todeta, että tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan koko kuntatalouden alijäämä painui 2023 vahvasti miinukselle: tilastot osoittavat kuntasektorille lähes 1,4 miljardin euron alijäämää. Hyvinvointialueiden alijäämä oli ennakkolukujen mukaan 1,6 miljardia euroa. Yhteensä kuntien ja hyvinvointialueiden alijäämä nousi viime vuonna kolmeen miljardiin euroon. Alijäämä kasvoi 2,6 miljardilla eurolla vuoteen 2022 verrattuna – eniten koko tilastohistorian aikana.
- Soten varjossa kuntien sivistystoimen kustannukset kasvoivat kuitenkin nopeasti, minkä vuoksi kuntien taloudelliset tunnusluvut ovat alkaneet heikentyä nopeasti vuoden 2024 alkupuolella.
- Kuntaliiton talousbarometrin (26.8.2024) mukaan yli puolet kunnista odottaa, että kuntien taloustilanne heikkenee, mikä näkyy huomattavina sopeutus- ja veronkorotuspaineina.
- 40 % arvioi, että kunnan taloudellinen tilanne (kunnan koosta riippumatta) on vaikea tai erittäin vaikea.
- FCG asiantuntijoiden kokemusperäinen arvio sopeutustarpeesta vaihtelee jopa 10-15 % toimintakatteesta, mikä Torniossa se tarkoittaisi 5,7-8,5 miljoonan euron sopeutumista pitkällä aikavälillä

Kuntien talous – näkymät heikkenevät laajasti

Painelaskelma, mrd. euroa, velkatasapaino	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Erotus 2017- 2022	Erotus 2023- 2028
Toimintakate	-30,27	-31,13	-32,17	-34,30	-14,24	-14,94	-16,27	-16,85	-17,59	-18,28	-18,95	-19,65	-6,26	-4,04
Tulovero-% (kuntien ka)	20,70	20,79	20,84	20,86	8,39	8,55	8,55	8,55	8,55	8,55	8,55	8,55	0,33	0,16
Tulovero	19,11	20,09	20,56	21,61	10,20	9,66	10,11	10,60	11,00	11,39	11,81	12,23	2,84	1,19
Yhteisövero	1,90	1,95	2,84	3,03	2,05	1,73	1,72	1,83	1,94	1,99	2,05	2,11	1,14	-0,06
Kiinteistövero	1,86	1,74	1,96	2,08	2,18	2,38	2,37	2,42	2,46	2,50	2,55	2,59	0,35	0,33
Valtionosuus	8,60	10,96	10,02	10,69	3,61	3,36	3,90	3,99	4,11	4,42	4,52	4,61	2,23	0,81
Verorahoitus	31,47	34,74	35,38	37,41	18,04	17,12	18,10	18,83	19,50	20,31	20,92	21,54	6,56	2,27
Rahoitus	0,55	0,46	0,57	0,33	0,42	0,26	0,16	0,11	0,06	0,04	0,02	-0,00	-0,12	-0,38
Vuosikate	1,75	4,07	3,78	3,44	4,22	2,45	1,99	2,09	1,97	2,08	1,99	1,90	0,17	-2,14
Negatiivisia kpl	63	2	6	11	13	16	30	32	47	48	66	86	7	35
Negatiiviset yht.	-0,09	-0,00	-0,00	-0,01	-0,01	-0,01	-0,03	-0,03	-0,05	-0,05	-0,08	-0,12	-0,01	-0,04
Poistot	2,30	2,39	2,40	2,45	2,49	2,42	2,47	2,57	2,65	2,64	2,64	2,64	0,25	0,15
Tulos	-0,13	1,57	1,38	1,11	1,58	0,25	-0,44	-0,47	-0,68	-0,57	-0,65	-0,75	-0,06	-2,15
Nettoinvestoinnit	2,73	3,31	2,85	2,07	3,68	4,28	4,62	4,52	2,62	2,63	2,64	2,65	-0,30	-1,05
Lainakanta	18,38	18,98	19,06	18,62	18,72	20,87	23,78	26,74	27,90	28,90	30,04	31,29	2,54	10,18
Rahavarat	5,06	6,45	3,27	3,37	2,67	2,74	2,84	2,96	3,09	3,22	3,37	3,53	-1,80	0,55
Taseen jäämä	11,09	12,58	13,85	14,92	16,50	16,75	16,31	15,84	15,16	14,60	13,95	13,20	3,61	-1,90
Negatiivisia kpl	54	25	12	16	13	23	32	46	61	80	108	124	-5	67
Negatiiviset yht.	-0,25	-0,08	-0,07	-0,09	-0,05	-0,07	-0,11	-0,19	-0,41	-0,77	-1,29	-2,00	-0,02	-0,72

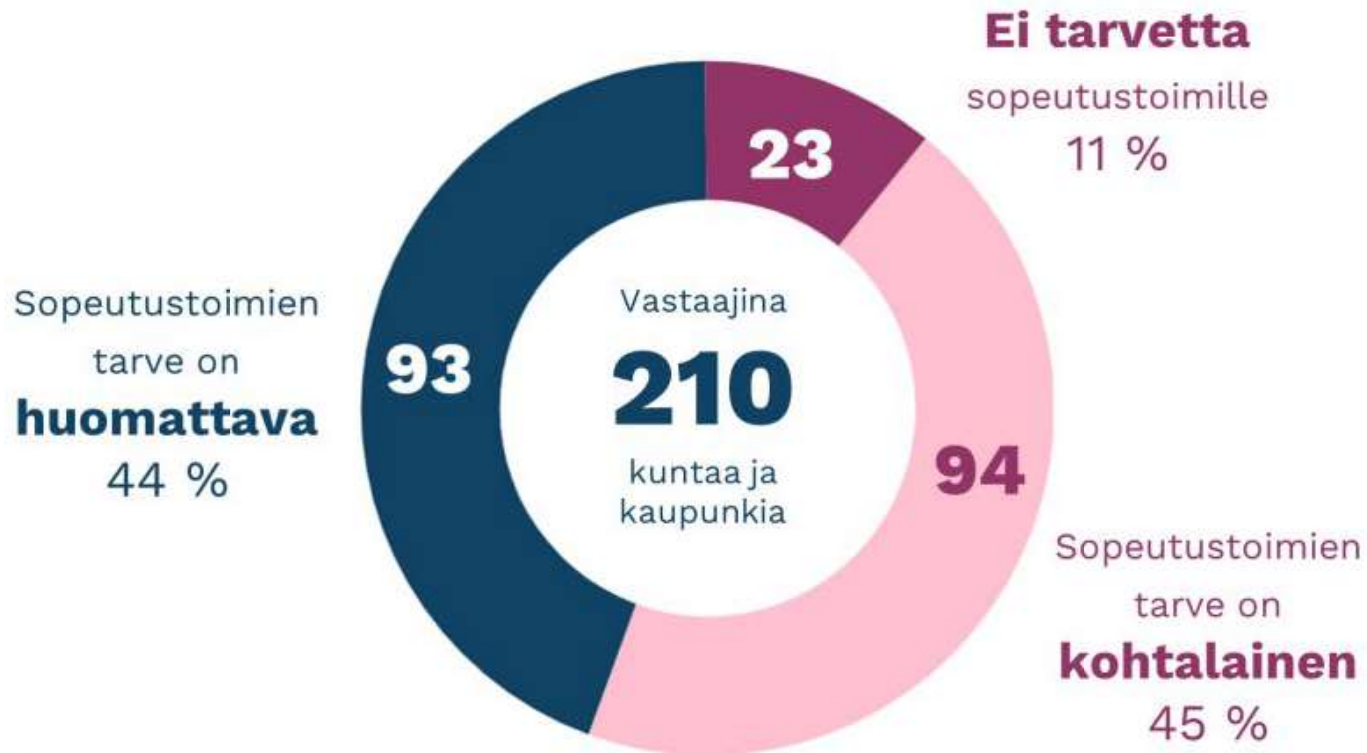
FCG painelaskelma 25.9.2024, sisältää kuntien tilinpäätösennusteet 2024. Vuosittainen rahoitustarve katettu velalla

Kuntatalouden ahdingon syyt – ja tulevaisuuden ennustamisen vaikeus

- Synkentyvän talouden taustalla on useita syitä: verohäntien poistuminen, talouskasvun vaimeus, keskimääräistä ansiotasokehitystä korkeampi palkkojen nousu, ostopalveluiden kallistuminen, esim. varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nousu sekä erilaisten rahoitusvastuiden (muun muassa työttömyydestä) lisääntyminen nostavat kuntien kustannuksia.
- Valtioneuvosto toteaa kuntatalousohjelmassa (23.9.2024) seuraavasti: ” Syksyn kuntatalousohjelma kertoo kuntien talousnäkymien heikkenevän selvästi jo kuluvan vuoden aikana. Kuntien menot kasvavat pääasiassa ansiokehityksen aiheuttaman kustannusten nousun ja investointitarpeiden vuoksi. Ensi vuonna kuntien toimintaan ja talouteen vaikuttaa voimakkaasti työllisyyspalvelujen siirtyminen kuntien vastuulle.
- Kuntatalouden tulojen ja menojen epätasapainon arvioidaan syvenevän lähivuosina erityisesti kasvavien kustannusten, investointipaineiden ja sote-uudistukseen liittyvien valtionosuuksien täsmäytysten ja takaisinperinnän seurauksena. **Tulojen ja menojen merkittävä epätasapaino edellyttää toiminnan sopeuttamista käytettävissä oleviin tuloihin.**”

Kuntaliiton Talousbarometri julkaistiin 29.8.2024

Lähes puolessa kunnista huomattava sopeutustoimien tarve

Kuntaliiton
Talousbarometri,
syksy 2024

- Vastaajina Manner-Suomen kuntien talousjohtajat
- Vastausmäärä 210/293
- Kyselyssä tiedusteltiin näkemyksiä talouden tilasta, talousodotuksista, sopeutustoimien tarpeesta ja kunnallisveroprosentin korotuspaineesta

Kuntaliiton Talousbarometri julkaistiin 29.8.2024

Joka toisessa kunnassa on paine veronkorotuksiin vuonna 2025

Kuntaliiton
Talousbarometri,
syksy 2024

- Vastaajina Manner-Suomen kuntien talousjohtajat
- Vastausmäärä 210/293
- Kyselyssä tiedusteltiin näkemyksiä talouden tilasta, talousodotuksista, sopeutustoimien tarpeesta ja kunnallisveroprosentin korotuspaineesta

FCG.

Ohjausryhmätyöskentely

Ohjausryhmän tavoite ja työskentely

- Kaupunginhallitus nimesi ohjausryhmän seuraavasti: Olli Rainio (pj.), Jari Hast, Jari Sainmaa, Kosti Ollila, Markku Ponkala, Risto Vaalimaa ja Toni Keränen. Johtoryhmä on osallistunut ohjausryhmän työskentelyyn.
- **Talouden tasapainotustyön tavoitteena on saada Tornion kaupungin talous tasapainoon vuoteen 2027 mennessä varmistaen kaupungin kasvu- ja investointikyky sekä kuntalaisten hyvinvointi ja laadukkaat palvelut seuraavan 5-10 vuoden aikana.**
 - Rahassa tämä merkitsee noin 3-6 miljoonaa euroa. Kaupungin kokonaisbudjetti on noin 57 miljoonaa euroa (TA2024).
- Työn käynnistysvaiheessa kaikki keinot olivat sallittuja, mutta lomauttamisen käyttämistä tasapainottamiskeinona on pidettävä aivan viimeisenä mahdollisuutena.
- Ohjausryhmä on kokoontunut **kahdeksan** kertaa ja valtuustolle on järjestetty kaksi infotilaisuutta ja yksi seminaari.
- Kuntalais- ja henkilöstökysely järjestettiin 1-15.9.2024 ja kyselyistä saadut tulokset on huomioitu loppuraportin valmistelussa.

Työn edetessä ohjausryhmä tarkensi kehittämisen ja sopeutumisen tavoitetta seuraavasti:

- Toimenpiteillä on mahdollisimman vähän (negatiivista) vaikutusta kuntalaisen tai kunnassa toimivien yritysten elämään.
 - Toimenpiteissä pyritään löytämään riittävän isoja ja riittävän vaikuttavia (strategisen tason) keinoja talouden ison kuvan kääntämiseksi.
 - Talouden tasapainoa tavoitellaan vuoden 2027 loppuun mennessä, mutta kehitys- ja sopeutustoimenpiteitä voidaan ehdottaa myös pidemmälle ajalle.
 - Tavoitteena on löytää keinoja, joilla tehostetaan oman organisaation toimintaa niin paljon, että toimenpiteiden vaikutukset näkyvät ulospäin / kuntalaisille mahdollisimman vähän
 - Ohjausryhmä kuitenkin toteaa, että kaikkea vapaaehtoista ei voi jatkossa tehdä (samalla tasolla). Onkin tärkeää tunnistaa strategian mukaiset, vaikuttavimmat panostukset, jotta voidaan tehdä perusteltuja valintoja

Toimenpiteiden valinta

- Esitettävät keinot on valmisteltu ohjausryhmälle viranhaltijoiden ja FCG asiantuntijoiden yhteistyönä.
- Eurot, käyttäjämäärät, henkilöstömäärät, toiminnan luvut yms. Perustuvat kaupungin tilastointiin ja muihin kaupungilta saatuihin taustamateriaaleihin sekä tilinpäätökseen ja henkilöstökertomukseen vuodelta 2023
- Keinoihin liittyvät laskelmat on toteutettu FCG:n toimesta.
- Ohjausryhmä punnitsi vaihtoehtoja talouden, henkilöstövaikutusten, kaupungin elinvoiman, asukkaan kokeman palvelulaadun ja kasvumahdollisuuksien löytämisen näkökulmista.
- Ohjausryhmä piti erityisen tärkeänä sitä, että toimintaa kehitetään pitkällä tähtäimellä toimintaympäristön muutokset huomioiden; väestömuutokselle ei ummisteta silmiä, mutta ei myöskään suljeta pois mahdollisuutta muuttaa suunnitelmia, ts. kaupunki säilyttää muutoskyvykkyyden, mikäli asukasluku, lasten määrä, palvelu- tai työvoiman tarve kääntyvät nousuun – tai jos yleinen taloustilanne yllättäen heikkeneekin.
- Ohjausryhmä on esitellyt valtuustolle keinoaihiot, joiden käyttökelpoisuutta valtuusto sai arvioida
- Lopullisen keinovalikoiman koostamisessa on huomioitu kuntalais- ja henkilöstökyselyn tulokset.

Päätöksenteko

- **Ohjausryhmän esitys talouden tasapainottamiseksi on luonteeltaan strateginen periaatepäätös, jossa määritellään sekä euromääräiset tavoitteet että jatkovalmistelulinjaukset, joihin kaupungin päätöksenteossa voidaan sitoutua pitkällä tähtäimellä.**
 - Valtuusto sitoutuu talouden tasapainottamiseen yli ajan ts. seuraava valtuusto jatkaa ko. linjausten ja tavoitteiden mukaisesti tasapainotustyötä (kuntalain vaatimus talouden tasapainosta).
- Lautakunnat ja valtuusto(t) päättävät (hallintosäännön mukaisin päätäntävaltuuksin) yksittäisistä toimenpiteistä tulevien talousarvioiden valmistelun yhteydessä, yleisten linjausten ja tavoitteiden mukaisesti.

Toimenpiteiden täytäntöönpano ja seuranta

- Valtuuston hyväksymä toimenpidekokonaisuus on strateginen periaatepäätös, joka ulottuu vuosikymmenen vaihteeseen asti. Useiden toimenpiteiden toteutuminen 3-5 vuoden päästä edellyttää valmistautumista jo talousarviosta 2025 alkaen esimerkiksi investointien suunnittelun näkökulmasta ts. toimenpiteiden täytäntöönpano ja/tai toiminnan suunnittelu alkaa välittömästi.
- On tärkeää, että tasapainotustyö käynnistyy viipymättä valtuuston päätöksen jälkeen. Kaupunginjohtajan tehtävänä on varmistaa toimenpiteiden täytäntöönpano ja resursointi – ja pitää luottamushenkilöt ajan tasalla toimenpiteiden etenemisestä ja toteutumisesta. Ensimmäinen toimintavuosi päätöksen jälkeen on onnistumisen näkökulmasta kriittinen.
- Valtuuston päätösten toteutumisen seuranta tapahtuu osavuosikatsausten ja tilinpäätösten (toimintakertomusten) yhteydessä. Tarkastuslautakunta arvioi omalta osaltaan valtuuston päätösten täytäntöönpanoa ja toteutumista.
- Tasapainotusohjelman toteutuksesta raportoidaan kaupunginhallitukselle säännöllisesti.

Ennakkovaikutusten arvioinnista

- Poikkihallinnollisella ohjausryhmätyöskentelyllä on pyritty varmistamaan se, että linjausten ja tavoitteiden edellyttämät keinot ovat toteutettavissa (ovat lainsäädäntö huomioiden mahdollisia, eivätkä keinot ole ristiriidassa toimialueiden välillä).
- Ohjausryhmässä arvioitiin toimenpiteistä johtuvia henkilöstövaikutuksia sekä euromääräisiä vaikutuksia. Vaikutuksia kuntalaisten kokemaan palveluun ja/tai palvelulaatuun arvioitiin ylätasolla.
- **Varsinainen ennakkovaikutusten arviointi tehdään osana talousarvio-/viranhaltijavalmistelua siinä vaiheessa, kun yksittäiset toimenpiteet valmistellaan talousarvioon / täytäntöönpantavaksi.**

FCG.

Talouden tasapaino

3-6 Miljoonan euron pysyvä toimintakatteen alentaminen kaupungin investointikyky ja kasvumahdollisuudet turvaten

Äkkijarrutus vai älykäs sopeutuminen: kolmen miljoonan sopeutuminen heti vai kuusi miljoonaa pitkällä aikavälillä.

- Kun Tornion talouden tasapainottamisohjelmaa lähdetään valmistelemaan tavoitteena on oikaista käyttötalouden menojen kasvun (tason) ja verorahoituksen (valtionosuuden ja verotulojen kasvun) välinen ero.
- Torniossa vuoden 2024 talousarvion lähes 10 % toimintakustannusten kasvu näyttää jäävän ns. uudeksi normaaliksi, jonka päälle tulevien vuosien toimintakustannusten kasvut tulevat.
- Toinen merkittävä pysyväisluonteinen tasonousu tapahtuu vuoden 2025 alusta TE-uudistuksen myötä. Nämä kaksi merkittävää poikkeusvuotta repäisevät eron kustannusten ja verorahoituksen välille. Tulevien vuosien kustannusten kasvu näyttäisi kuitenkin noudattelevan verorahoituksen muutosten tasoa.
 - Huom! Kaikissa arvioissa/painelaskelmissa on ennakoitu tuulivoiman merkittävän lisääntymisen johdosta tulevaa kiinteistöverotulojen kasvua. Tuulivoimahankkeet ovat talouden tasapainotusohjelman ulkopuolella olevia toimintaympäristön muutoksia, jotka toteutuessaan merkittävästi parantavat kaupungin mahdollisuutta palvelutuotannon hyvään tasoon.
- Ts. ero menojen ja tulojen välillä repeää kahden vuoden aikana, mutta säilyy lähes samansuuruisena tulevina vuosina. Tämä tarkoittaa, että tasapainotus on mahdollista tehdä nopeasti kuromalla kerralla tulojen ja menojen tasoero kiinni (kolme miljoonaa heti) tai pitkällä aikavälillä (hyväksyen, että taseen ylijäämiä syödään tasapainotuksen edetessä).

Kolme miljoonaa heti

Tornio	Trendi 2013-2022			6 161 <-"Verohäntä"		6 014 <-VOS erä				2030
	2021	2022	TP 2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	
Asukasluku	21 333	21 227	21 018	20 948	20 810	20 673	20 535	20 399	20 260	20 120
Veroprosentti	21,00	21,00	8,36	8,40	8,40	8,40	8,40	8,40	8,40	8,40
Toimintakate 1000 e	-127 831	-133 914	-51 968	-57 008	-59 535	-58 914	-59 408	-60 511	-61 148	-61 529
Toimintakatteen muutos 1000 e		-6 083	81 945	-5 040	-2					-380
...muutos %:ia		4,8 %	-61,2 %	9,7 %						0,6 %
Tuloverotulo 1000 e	79 246	80 987	41 212	37 726	41					46 569
Kiinteistövero 1000 e	6 741	7 030	7 202	7 450	7					10 779
Osuus yhteisöveron tuotosta 1000 e	4 982	5 133	3 335	4 935	5					6 778
Verotulot yhteensä 1000 e	90 969	93 150	51 749	50 110	54					64 125
Valtionosuudet 1000 e	43 937	46 733	15 223	9 584	10					9 039
...muutos 1000 e		2 796	-31 510	-5 638	1					49
...muutos %:ia		6,4 %	-67,4 %	-37,0 %	1:					0,5 %
Verorahoitus yhteensä 1000 e	134 905	139 883	66 972	59 695	65					73 164
...muutos 1000 e		4 978	-72 911	-7 277	5					1 359
...muutos %:ia		3,7 %	-52,1 %	-10,9 %	9,3 %	1,7 %	3,5 %	2,6 %	1,9 %	1,9 %
Käyttökate 1000 e	7 075	5 969	15 004	2 686	5 729	7 453	9 306	9 967	10 657	11 636
Rahoitustuotot ja -kulut 1000 e	212	287	-394	-59	-59	-59	-144	-101	-50	17
Vuosikate 1000 e	7 286	6 256	14 610	2 627	5 670	7 393	9 163	9 866	10 607	11 653
Poistot 1000 e	8 029	6 118	6 291	6 085	6 620	6 525	6 422	6 395	6 419	6 439
Satunnaiset tulot ja menot 1000 e	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Yli-/alijäämä 1000 e	-743	166	8 326	-3 458	-950	868	2 741	3 471	4 188	5 214
Kumulatiivinen jäämä 1000 e	13 715	13 881	22 207	18 749	17 799	18 668	21 408	24 879	29 067	34 281
Kumulatiivinen jäämä eur/as	643	654	1 057	895	855	903	1 043	1 220	1 435	1 704
Nettoinvestoinnit 1000 e	9 163	6 712	7 739	7 600	4 767	4 509	5 906	6 860	6 814	6 766
Lainakanta 1000 eur	64 050	62 150	56 550	56 688	55 961	53 642	51 082	48 443	45 056	40 622
Lainakanta eur/as	3 002	2 928	2 691	2 706	2 689	2 595	2 488	2 375	2 224	2 019

Kolmen miljoonan nopea sopeutuminen tarkoittaa "äkkijarrutusta" toiminnassa. Äkkijarruttavia (nopeasti vaikuttavia toimenpiteitä) ovat mm. veroperusteiden muutokset, lomautukset, hintojen korotukset, yksiköiden lakkautukset, avustusten leikkaukset ja lopettaminen jne.

Kuusi miljoonaa pitkällä aikavälillä

Tornio	Trendi 2013-2022			6 161 <-"Verohäntä"		6 014 <-VOS erä				2030
	2021	2022	TP 2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	
Asukasluku	21 333	21 227	21 018	20 948	20 810	20 673	20 535	20 399	20 260	20 120
Veroprosentti	21,00	21,00	8,36	8,40	8,40	8,40	8,40	8,40	8,40	8,40
Toimintakate 1000 e	-127 831	-133 914	-51 968	-57 008	-60 462	-61 370	-61 938	-63 118	-63 835	-64 297
Toimintakatteen muutos 1000 e		-6 083	81 945	-5 040	-3 454	-907	-569	-1 180	-717	-462
...muutos %:ia		4,8 %	-61,2 %	9,7 %	6,1 %	1,5 %	0,9 %	1,9 %	1,1 %	0,7 %
Tuloverotulo 1000 e	79 246	80 987	41 212	3 Kuusi miljoonaa pitkällä aikavälillä = älykäs sopeutuminen, jolloin toimenpiteet suhteutetaan Tornion väestöön ja sitä kautta tapahtuviin palvelutarpeen aitoihin muutoksiin. Älykäs sopeutuminen tapahtuu 5 dynaamisesti siten, että toimintaa sopeutetaan vuosittain olemassa olevaan palvelutarpeeseen mm. oppilasmäärään. 5 Älykkäässä sopeutumisessa toimenpiteitä tehdään useana vuonna peräkkäin vs. äkkijarrutuksessa 2025-2026. Ohjausryhmä linjasi tavoitteeksi älykkään sopeutumisen.						569
Kiinteistövero 1000 e	6 741	7 030	7 202							779
Osuus yhteisöveron tuotosta 1000 e	4 982	5 133	3 335							778
Verotulot yhteensä 1000 e	90 969	93 150	51 749							125
Valtionosuudet 1000 e	43 937	46 733	15 223							339
...muutos 1000 e		2 796	-31 510							49
...muutos %:ia		6,4 %	-67,4 %							5 %
Verorahoitus yhteensä 1000 e	134 905	139 883	66 972							164
...muutos 1000 e		4 978	-72 911							359
...muutos %:ia		3,7 %	-52,1 %							1,9 %
Käyttökate 1000 e	7 075	5 969	15 004	2 686	4 802	4 997	6 776	7 359	7 970	8 867
Rahoitustuotot ja -kulut 1000 e	212	287	-394	-59	-59	-59	-230	-237	-238	-225
Vuosikate 1000 e	7 286	6 256	14 610	2 627	4 743	4 938	6 546	7 123	7 733	8 643
Poistot 1000 e	8 029	6 118	6 291	6 085	6 620	6 525	6 422	6 395	6 419	6 439
Satunnaiset tulot ja menot 1000 e	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Yli-/alijäämä 1000 e	-743	166	8 326	-3 458	-1 877	-1 587	124	727	1 313	2 203
Kumulatiivinen jäämä 1000 e	13 715	13 881	22 207	18 749	16 872	15 285	15 409	16 136	17 450	19 653
Kumulatiivinen jäämä eur/as	643	654	1 057	895	811	739	750	791	861	977
Nettoinvestoinnit 1000 e	9 163	6 712	7 739	7 600	4 767	4 509	5 906	6 860	6 814	6 766

Taloutta tasapainottavat keinot

- Keinoluettelossa esitettävät keinot ovat toimintakatetta pysyvästi alentavia (tuloja lisääviä tai menoja vähentäviä)
 - Yksittäisiä, kertaluonteisia eriä kuten myyntivoittoja tai alaskirjauksia ei esitetä keinoluettelossa, mutta ne huomioidaan painelaskelmassa, jossa arvioidaan ohjelman riittävyttä (työn valmistuttua).
 - Keinovalikoima ei sisällä veronkorotuksia.
 - Keinovalikoima ei sisällä mahdollisia kiinteistöverotuloja mm. tuulivoimasta. Kyseiset erät on sisällytetty painelaskelmaan.
- Keinoluettelossa esitettävien keinojen täytäntöönpano ajoittuu koko sopeutuskaudelle – jopa 2030 asti.
- Kokonaiskuvan arvioinnin helpottamiseksi, eurovaikutusta on arvioitu yhden kalenterivuoden vaikutuksena, vaikka keinon toteuttaminen voi jakautua useamman vuoden ajalle esim. palveluverkkoon ehdotetut muutokset.
- Keinoluettelon keinot on esitetty toimialoittain.

Tasapainotuksen yleiset linjaukset

KESKUSHALLINTOPALVELUT

- Hallinnon toimiala kantaa vastuun sellaisten toimenpiteiden täytäntöönpanosta, jotka ovat kaikille yhteisiä. Varsinaiset kustannussäästöt kohdistuvat aina toimialoille, mutta kokonaisuuden arvioinnin helpottamiseksi yhteiset tavoitteet on kirjattu hallintoon ja sisältyvät hallinnon toimialan tasapainotustavoitteeseen.
 - Kaikille yhteiset tasapainotustoimenpiteet ovat mm. henkilöstösuunnitteluun ja -ohjeistukseen liittyviä toimenpiteitä, asiantuntijoiden käyttöön, sopimusohjaukseen avustamiseen, elinvoiman edistämiseen, osallistamiseen, markkinointiin ja viestintään liittyviä toimenpiteitä.
 - Hallinnon toimiala valmistelee yhtenäiset ohjeet mm. hankintojen kehittämiseen ja järjestää henkilöstölle sopimusosaamisen koulutusta.
 - Toimiala pyrkii luomaan kaupungille yhteiset toimintamallit, joiden perusteella avustaminen ja kumppanuudet jatkossa järjestetään.
 - Hallinnon toimialan vastuulla on käydä henkilöstön edustajien kanssa tarvittavat keskustelut mm. paikallisesta sopimisesta, tarvittavista muutoksista joita tarvitaan korvaan työn toimintamallin edistämiseen jne.
- Hallinnon toimiala vastaa digitalisaatiohankkeiden käynnistämisestä ja kilpailuttamisesta

SIVISTYSPALVELUT

- Sivistyksen tasapainotuskeinojen pohjana on Tornion kaupungin väestökehitys ja väestörakenteen muutoksesta johtuvat palvelutarpeen muutokset.
- **Kasvatuksen ja opetuksen talous- ja toimintasuunnittelun kantava teema on älykäs sopeutuminen, joka tarkoittaa palvelutarpeen vähenemisen huomioimista (lasten määrän vähentyminen) toiminnan järjestämisessä.**
 - Älykäs sopeutuminen tarkoittaa ensin henkilöstömäärän vähentymistä (eläköitymistä ja määräaikaista työsuhteita hyödyntäen) opetusryhmien määrän vähentymisen seurauksena ja seuraavassa vaiheessa yksiköiden vähentymistä.
 - **Palvelun sisältöön/laatuun ei älykkäässä sopeutumisessa puututa.**
 - Alueittain tapahtuvassa palveluverkkosuunnittelussa pystytään huomioimaan koko Tornion väestökehitys – ei vain yhden yksittäisen yksikön tilanne ja palvelujen saavutettavuus. Toimintaa kehitetään siten, että tulevat muutokset ennakoidaan mahdollisimman ajoissa jopa 3-5 vuotta ennen niiden toteuttamista.
 - Alueittain tapahtuva suunnittelu mahdollistaa myös reagoinnin toiseen suuntaan, jos kaupungin väkiluku kääntyy kasvuun.
 - *Ehdotetaan, että vuosiluokkaopetuksessa noudatetaan OAJ:n yleistä luokkakokomitoitusta.*
 - *Palveluverkkoon kohdistuvat muutokset (yläkoulut) toteutetaan vaiheittain, älykkään sopeutuksen periaatteita noudattaen*
 - *Alakoulujen säästöpotentiaalia kartoitetaan toiminnallisilla ratkaisulla, poislukien yksiköiden yhdistämiset ja lakkauttamiset.*

Tasapainotuksen yleiset linjaukset

ELÄMÄNLAATULAUTAKUNTA

- Elämänlaadun lautakunnalle kohdistuvat toimenpiteet nostavat keskiöön kumppanuuksien tarkastelun – ja sitä kautta kaupungin toimintakustannusten alentamisen.
- Elämänlaadun lautakunnan toimenpiteiden toteutumisen edellytyksenä ovat onnistuneet neuvottelut yhteistyökumppaneiden kanssa. Yhteistyössä tarkastellaan tarjottavien palvelujen laatua ja laajuutta sopeuttaen tarjonta Tornion kaupungin taloudelliseen tilanteeseen sopivaksi.

Tasapainotuksen yleiset linjaukset

TEKNISET PALVELUT

- Teknisten palveluiden talouden sopeutuminen on suurelta osin kiinni palveluverkkoon tulevana vuosina kohdistuvista muutoksista.
- Kiinteistökehitysprosessin ja tilatehokkuuden prosessien tehostaminen on keskeinen osa teknisten palveluiden toimenpiteitä. Käytöstä poistetuista kiinteistöistä pyritään luopumaan. Energiakustannusten hallinta ja kilpailutusten kautta.
- Teknisissä palveluissa tapahtuvat kustannussäästöt näkyvät monilta osin muiden toimialojen kustannuksissa, minkä vuoksi kokonaistaloudellisesti on tärkeää, että tekniset palvelut onnistuvat tehtävässään.
- Investointien määrän vähentäminen vähentää teknisten palvelujen tehtävien määrää mm. suunnittelun, huollon ja ylläpidon osalta.

Talouden tasapainotuksen toimenpiteet

Toimenpiteet talouden tasapainottamiseksi

Keino	Kuvaus	Alkuperäinen kustannus € (TP 2023)	Säästö 2025-2030 yhteensä
Hallinto + yleiset keinot			
Toimielinrakenteen uudistaminen, demokratia, valmistelutyön vähentäminen	Tarkastellaan toimielinrakennetta (jaostot ja johtokunnat yms.) tämän valtuustokauden aikana. Selvitys tehdään vuoden 2024 loppuun mennessä.	Luottamushenkilöpalkkiot 312 971 €, ansionmenetykskorvaukset 18 422 €, viranhaltijoiden/työntekijöiden kok. palkkiot 44 392 €, matkustus- ja kuljetuspalvelut 308 660 €. Yhteensä 684 445 €	10 000
Kaupunkitasolla keskitetyt asiantuntijapalvelut ja toimialarakenne. Johtoryhmätyöskentelyn kehittäminen	Talouden sopeutustyön osana esitetään muutoksia kaupungin toimielinrakenteeseen sekä hallinnon palvelujen yhdistämiseen. Samassa yhteydessä on tarpeen tarkastella kaupunkitasoisesti erilaisten asiantuntijapalvelujen kuten talouden, henkilöstöhallinnon, elinvoiman ja kehittämisen asiantuntijaresursseja sekä toimialarakennetta että johtamista. Osana talouden sopeutusohjelmaa käynnistetään organisaatiouudistus, jonka tavoitteena on suoraviivaistaa organisaation johtoa ja tiivistää kaupunkitasoinen asiantuntijaresurssi vastaamaan tulevaisuuden Tornion tarpeita. Tavoitteena 2-4 htv	toimialajohtajat 4 hlöä + asiantuntijajäsenet 6 hlöä, Palkat sivukuluineen 945 856 €.	180 000
Avustavan hallintoressurssin keskittäminen, uusien sähköisten-/digitaalisten työkalujen käyttöönotto yhdessä toimielinrakenteen uudistamisen kanssa	Kaupungin palveluksessa työskentelee erilaisissa avustavissa hallinnon tehtävissä 35 henkilöä ja erilaisia talouden ja hallinnon tehtäviä on jaettuna laajasti toimialoilla. Osana hallinnon (toimielinrakennemuudistus, digitalisaation lisääminen) tarkastellaan avustavan hallinnollisen resurssin tarvetta, jos/kun hallinnollinen resurssi voidaan keskittää kaupunkitasolla mahdollisimman täysimääräisesti. Htv vaikutus 5-7 htv	Toimialojen sihteeripalkat yhteensä 1300 243 + sivukulut 23 % = 1 599 299 €.	245 000

Toimenpiteet talouden tasapainottamiseksi

			Säästö 2025-2030 yhteensä
Keino	Kuvaus	Alkuperäinen kustannus € (TP 2023)	
Hallinto + yleiset keinot			
Digitalisaation lisääminen, prosessien sähköistäminen, automatiikan ja robotiikan hyödyntäminen	Keskeisimmät hallinnollista työtä vähentävää digitalisaatiohanketta, joihin kaupunki panostaa: ostolaskuautomatiikan lisääminen (hankinnasta kirjanpitoon), työajan seurantajärjestelmä, rakennusvalvonnan katselmustoimintojen sähköistäminen yms. sekä henkilöstöjärjestelmän tietojen integrointi. Panostukset ovat edellytys avustavan hallintotyön tehostamiselle. Kertaluonteinen investointi, joka jakautuu kahdelle vuodelle. Kertaluonteinen panostus 150.000 €	Järjestelmäkustannukset nyt 828 000 € (v. -24 loppuun saakka laskettu arvio uusien sovellusversioiden käyttöönottokulut huomioituna, Microsoft lisenssit, talous- ja henkilöstöhallinnon sovellukset, Trimble Locus-sovelluskokonaisuus, asianhallinnanjärjestelmä, sähköinen kokoushallinta, sähköinen pysyväisarkisto.) Ostettu asiantuntijatyö ict-palveluissa: toteuma tulee olemaan 100 000 - 110 000 € vuonna -24.	0
Kaupungin hankintojen kehittäminen	Tehdään markkinahintavertailu sidosyksikköhankinnoille ts. verrataan, että sidosyksiköiltä tehtävien hankintojen kustannukset ovat markkinahintaisia ja/tai edullisempia. Poikkeamissa päätetään erikseen uudelleenkilpailutuksesta. Samassa yhteydessä tarkastellaan kaupungin maksuajat. Muutetaan toimintatapaa, jossa isojen hankkeiden kilpailutus voidaan käynnistää vasta talousarvion hyväksymisen jälkeen. 2025 alkaen pilotoidaan malli, jossa mm. isojen investointihankkeiden kilpailutus käynnistyy jo taloussuunnittelukauden hyväksymisellä. Kilpailutusajan pidentämisellä on mahdollisuus saavuttaa jopa 20 % säästö investointikustannuksista. Taloudellinen vaikutus näkyy investointiohjelmassa - tuloslaskelmaan poisto- ja mahdollinen rahoituskuluvaikutus	Palvelujen ostot 14 341 083 €, aineet ja tarvikkeet 6 431 888 €, investoinnit 7 952 175 € (netto). Yhteensä ostot 28 725 146	150 000

Toimenpiteet talouden tasapainottamiseksi

FCG.

Keino	Kuvaus	Alkuperäinen kustannus € (TP 2023)	Säästö 2025-2030 yhteensä
Hallinto + yleiset keinot			
Investointiputki taloussuunnittelukaudelle, taloussuunnittelukauden jatkaminen kolmeen vuoteen	Talousarviossa ja taloussuunnitelmassa investointien kokonaismääräksi on arvioitu noin 21 miljoonaa euroa (netto). Toteutuessaan investointien poistovaikutus tuloslaskelmaan on 700.000 euroa ja mikäli kaupungin tulorahoitus ei riitä, investointien rahoituskustannusvaikutus on 525.000 euroa (yht. 1,23 M€). Ehdotetaan, että Tornio asettaa talousarvio- ja taloussuunnittelukaudelle investointiputken, jonka kokonaismäärä on 17 M€, mikä alentaa tulevien vuosien poisto ja rahoitusvaikutusta 246.000 euroa. Investointiputken asettaminen tarkoittaa investointien priorisointia, lykkäämistä ja tekemättä jättämistä. Palveluverkkoratkaisuilla pyritään pysyvään investointitason alentamiseen.		246 000
Painatusten ja ilmoitusten vähentäminen	Kaupunki käytti painatuksiin ja ilmoituksiin noin 83.000 euroa 2023, joista peruskunnan osuus 78.000 euroa. Siirrytään käyttämään nykyistä enemmän sähköisiä kanavia ja vähennetään lehdissä tapahtuvaa ilmoittelua. Vähennetään erilaisten painettujen materiaalien ja esitteiden tuottamista.		40 000
Avustusten vaikuttavuusperusteinen arviointi, yhtenäinen sähköinen avustusprosessi	Kaupunki myöntää vuosittain erilaisia avustuksia 2,8 M€. Avustusten hakeminen tapahtuu nyt useasta eri kanavasta. Uudistetaan ja sähköistetään hakuprosessi, jonka kautta jaetaan jatkossa 80 % avustuksista. Asianomaiset toimielimet päättävät avustusten myöntämisperusteista, joiden perusteella varsinaiset avustuspäätökset tehdään. Maksatus hoituu yhdestä paikasta yhdellä kertaa. 20 % avustussummasta voidaan jakaa kaupunginhallituksen erityisellä harkinnalla yksittäisiin toimintavuoden aikana esille tuleviin tapahtumiin/tarpeisiin.	Avustukset yhteensä 2 789 017 €. Lasten kotihoidon tuki 693 555 €. Yksityisen hoidon kuntalisä 69 395 €. Avustukset yhteisöille 756 317 €. Avustukset kotitalauksille 49 723 €. Kaupunginhallituksen avustukset 24 110 €. Avustukset vammaisille 2 937 €. Työmarkkinatuen kuntaosuus Kela 1 117 424 €. Rah.osuudet Eu-projektit 75 556 €. Avustuksena annetut tilat, menetetyt vuokratulot n. 120 000 €.	280 000

Toimenpiteet talouden tasapainottamiseksi

Keino	Kuvaus	Alkuperäinen kustannus € (TP 2023)	Säästö 2025-2030 yhteensä
Hallinto + yleiset keinot			
Palveluliikenteen tason tarkastelu	Palveluliikenteen järjestäminen on vapaaehtoista toimintaa. Palveluliikenteen (kutsutaksitoiminnan) kustannukset ovat olleet 60.000 euroa. Nykyisissä sopimuksissa on menossa optiokausi, joka päättyy helmikuussa 2025. Ehdotetaan, että kaupunkialueella toimiva kutsuohjattu palveluliikenne lopetetaan. Palvelutarve ohjataan käyttämään kaupungin linja-liikennettä.		30 000
Erillis- ja haittakorvausten vähentäminen	Tornion kaupunki on maksanut erilaisia työajan lisäkorvauksia kuten yli- ja lisätyö, hälytys- ja varallaolokorvauksia 377.000 euroa (ei sisällä opettajien ylitunteja) vuonna 2023. Puhtaasti työaikakorvauksia summasta on hieman alle puolet.		90 000
Edellisiltä lomakausilta pitämättä jääneiden lomien (säästövapaiden) purkaminen	2023 taseessa on edelliseltä vuodelta kertyneitä lomia yhteensä 585.000 euron edestä. Esitetään, että ns. säästövapaista puretaan 80 % sopeutuskauden aikana. Edellyttää esimiesten aktiivista neuvottelua lomien ajoittamisesta ja huolellista suunnittelua.		470 000
Työkykyisten työssäolopäivien lisääminen	Sairauspoissaolojen määrä Torniossa ei ole hälyyttävän korkea, mutta esimerkiksi joillakin palvelualueilla sijaisten saaminen on haasteellista tässäkin tilanteessa. Kaupunki jatkaa käynnissä olevaa kehittämisprojektia, jossa tavoitellaan työkykyisten työssäolopäivien lisäämistä. Projektissa tarkastellaan sijaisjärjestelyt (erityisesti varhaiskasvatus, tukipalvelut). Projektissa selvitetään lisäksi työn joustauuden mahdollisuudet työn joustavuuden lisäämiseen sekä korvaavan työn mallin käyttöönotto. Selvityksen osa-alueena voidaan tarkastella laajan työterveyshuollon vaikutusten arviointi nykyisen lakisääteisen lisäksi. Selvitys ja toimenpiteiden jalkauttaminen edellyttää panostusta mm. esimiesten kouluttamiseen (panostus 50.000 koko selvityskaudelle esim. 15.000 €/vuosi). Säästö syntyy mm. sijaiskustannusten alentumisesta. Tavoite on laskettu sairauspoissaolopäivien vähentymisenä (nyt 16,43 pv - tavoite alle 14)	Sairauslomansijaisten palkat 391 400 €, Perhevapaansijaisten palkat 202 026 €, Vuosilomansijaisten palkat 89 875 €, Sijaisten palkat yhteensä 683 301 € + sivukulut (23 %). Palkat sivukuluineen 840 460 €.	350 000

Toimenpiteet talouden tasapainottamiseksi

Keino	Kuvaus	Alkuperäinen kustannus € (TP 2023)	Säästö 2025-2030 yhteensä
Hallinto + yleiset keinot			
Maksujen ja taksojen tarkastukset	Tarkastellaan kaupungin tasolla maksujen ja taksojen taso, yhtenäistetään laskenta- ja määrittelyperusteet tavoitteena läpinäkyvyyden lisääminen. Esim. tiettyjä taksoja on tarkistettu viimeksi 2019	Myyntituotot 5 024 247 €, maksutuotot 1 499 264 €, Yhteensä myynti- ja maksutuotot 6 523 511 €.	140 000
Meri-Lapin alueen palvelujen tuottaminen	Meri-Lapin alueelle tuotetuista palveluista peritään oikea, kustannuksia vastaava hinta ja/tai palvelujen tuotantovastuuta jaetaan. Tarkistetaan sisäisten kustanusten kohdistaminen.		0
Hallinto + yleiset yhteensä			2 231 000

Toimenpiteet talouden tasapainottamiseksi

FCG.

Keino	Kuvaus	Alkuperäinen kustannus € (TP 2023)	Säästö 2025-2030 yhteensä
Tekninen toimiala			
HUOM!	Teknisen toimialan säästöjä sisältyy kouluverkkoratkaisuihin	Kiinteistökustannukset (Raumo) 552 000 €.	552 000
Kiinteistöveroselvityksen loppuunsaattaminen	Aloitettiin 2023, tehdään projektityönä Kaavoituksen ja mittauksen alla, 1 työntekijä, rekrytoidaan oppisopimuksella toinen keväällä 2024.	Kiinteistövero yht. 7.202.000	180 000
Maanhankinta, yritystonttien kaavoittaminen jne.	Tornion tulee turvata kaupungin kasvun edellytykset mm. lisäämällä maaomistusta, jota voidaan hyödyntää yritysten ja elinkeinoelämän tarpeisiin. Edellyttää panostusta myös kaavoituksen resurssiin. Maanhankinnan varaus investointiputken sisällä, kaavoittajaresurssin lisäys käyttötalouteen.	Maanhankinta 0 € v. 2023. Maanhankinta 167 336 € vuonna 2022. Maanhankinta 137 482 € v. 2021.	-85 000
Käytöstäpoistetuista kiinteistöistä luopuminen, kiinteistökehittämisen prosessin nopeuttaminen	Kaupungilla on tällä hetkellä hallinnassaan käytöstä poistettuja kiinteistöjä yhteensä n. 3.900 m2, joiden ylläpidon vuosikustannus on 25.000 euroa.		0
Tilatehokkuuden parantaminen	Kaupungin omassa käytössä on tiloja seuraavasti: Sivistys 67 800 m2, tekninen 3 800 m2, keskushallintopalvelut 2 800 m2. Kaupungintalolla toimistotilaa on käytössä 35 m2/ henkilö, mitä voidaan pitää verrattain korkeana (vrt. Turku 8,5 m2/henkilö) Esitetään, että kaupungin omassa toiminnassa olevien kiinteistöjen tilatehokkuutta parannetaan (käytössä olevat neliöt/käyttäjä, käyttöasteen nostaminen, maksullisen ajan lisääminen jne.), energiatehokkuutta lisäävien toimenpiteiden jatkaminen (vuosittainen panostus) ja ulkopuolelta vuokratuista kiinteistöistä luovutaan mahdollisuuksien mukaan.	Lämmitys 1 497 956 €, sähkö + sähkönsiirto 1 683 559 €, vesi 102 296 €. Yhteensä 3 181 515 €	0
Ateriapalveluiden kehittäminen	Kaupunki tuottaa ateriapalvelut itse viidessä valmistuskeittiössä (16 jakelukeittiötä), joista yksi kaupungintalon henkilöstöruokala. Ateriapalvelujen kustannus vuositasolla 2,5 ME. Ateriapalvelujen kehittämisen lähtökohtana on mm. sivistyksen kouluverkkoratkaisut, jotka vaikuttavat toimipisteiden ja sitä kautta henkilöstön määrään. Tavoitteellinen kustannustason alentaminen kaupungin yleisen kustannustason alentamisen mukaisesti -10%. (ateriapalvelujen kustannussäästöjä EI ole sisällytetty kouluverkkomuutosten arviointiin)	Koulujen ruokapalvelut 1 913 906 €. Päiväkotien ruokapalvelut 419 358 €. Henkilöstöruokala 70 467 €. Yhteensä 2 403 731 €.	250 000
Tekninen toimiala yhteensä			897 000

Toimenpiteet talouden tasapainottamiseksi

FCG.

Keino	Kuvaus	Alkuperäinen kustannus € (TP 2023)	Säästö 2025-2030 yhteensä
Sivistys, elämänlaatu jne.			
Varhaiskasvatuksen käyttöasteen nostaminen	Vuoteen 2030 mennessä tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan varhaiskasvatuskäikäisten lasten määrän ennustetaan vähentyvän 122 lapsella, joka tarkoittaa noin 10 % vähennystä nykyiseen tasoon. Laskennallisesti lasten määrän vähentyminen antaa Tornion kaupungille 900.000 mahdollisuuden älykkääseen sopeutukseen ts. lasten määrän vähentymisestä johtuvaan resurssien supistamiseen. Älykäs sopeutuminen on mahdollista, kun olemassa olevia yksiköitä yhdistetään ja palvelusetelien myöntämistä vähennetään palvelutarpeen muutoksen mukaisesti.	Henkilöstökulut yhteensä 8 264 702 €	450 000
Perusopetuksen järjestäminen palvelutarpeen mukaisesti	Palveluverkkosuunnittelu lähtee Tornion kaupungin väestökehityksestä (perusopetusikäisten lasten määrän vähentymiseksi ennustetaan 500) ja väestörakenteen muutoksesta johtuvista palvelutarpeen muutoksista. Torniossa väestö näyttää keskittyvän keskustan alueelle ja sen lähiympäristöön maaseututajamien hiljentyessä. Kehitys noudattaa pääpiirteittäin Suomen yleistä väestökehitystä: lasten määrä vähentyy ja ikääntyminen lisääntyy. Alueittain tapahtuvassa palveluverkkosuunnittelussa pystytään huomioimaan koko alueen väestökehitys – ei vain yhden yksittäisen yksikön tilanne ja palvelujen saavutettavuus. Alueittain tapahtuva suunnittelu mahdollistaa myös reagoinnin toiseen suuntaan, mikäli kaupungin väkiluku kääntyykin kasvuun. Palveluverkon suunnittelun kantava teema on älykäs sopeutuminen, mikä tarkoittaa palvelutarpeen vähenemisen huomioimista (lasten määrän vähentyminen) toiminnan järjestämisessä. Älykäs sopeutuminen tarkoittaa ensin henkilöstömäärän vähentymistä ja seuraavassa vaiheessa yksiköiden vähentymistä. Palvelun sisältöön ei älykkäässä sopeutumisessa vaikuteta.	Perusopetuksen kokonaiskustannukset 25.737.444 €	1 828 000

Toimenpiteet talouden tasapainottamiseksi

FCG.

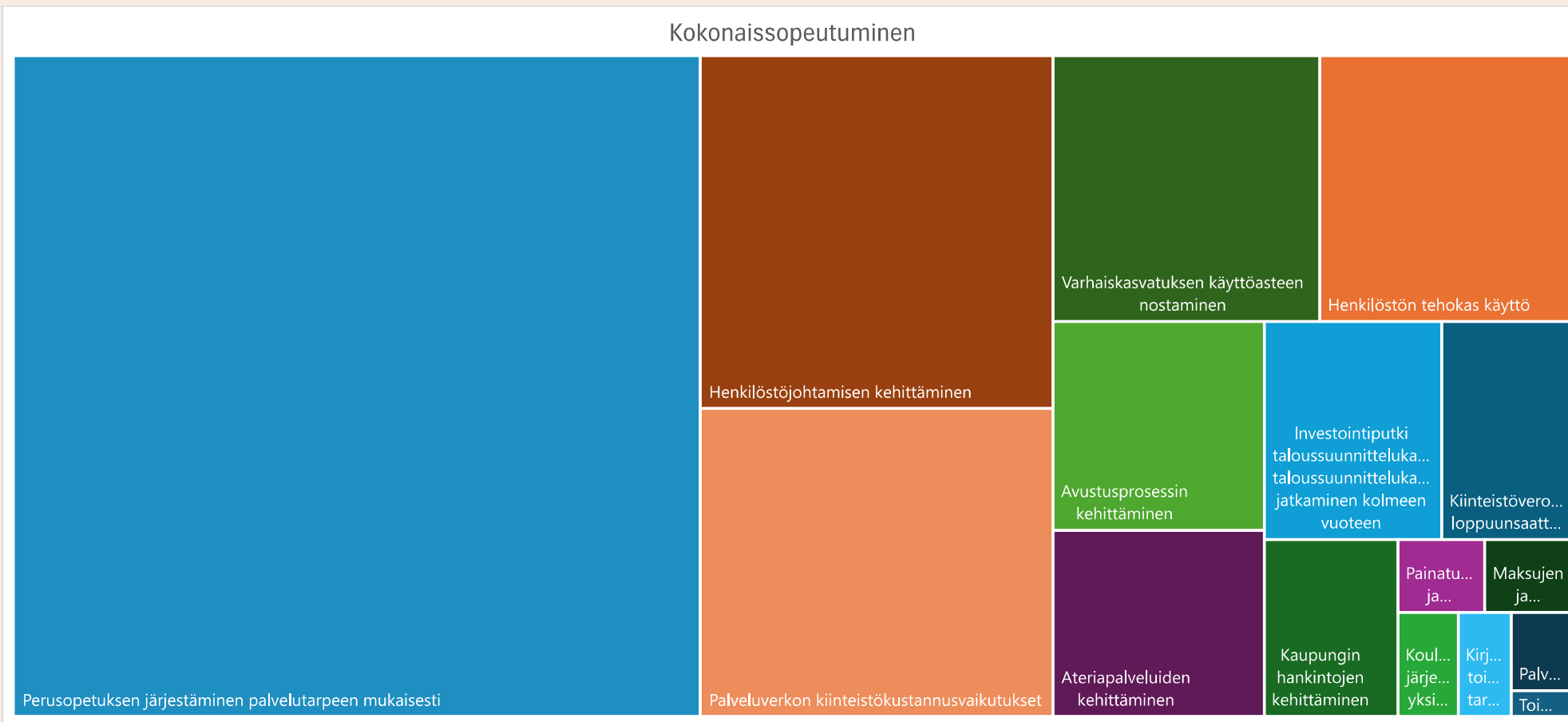
Keino	Kuvaus	Alkuperäinen kustannus € (TP 2023)	Säästö 2025-2030 yhteensä
Koulukuljetusten järjestämisen yksinkertaistaminen	Luovutaan kaksoiskuljetuksesta (koulukuljetuksen järjestäminen kahdesta paikasta)	Kuljetuskustannukset yhteensä 1,8 M Kaksoiskuljetuksen kustannus 80.000	80 000
Kirjaston toiminnan tarkastelu	Kirjastoauto ajaa kahdessa vuorossa (3 kuskia (+virkailija?)) Kirjaston työvuorosuunnittelu. Työn tekemisen tavan uudistaminen siten, että henkilöstön vaativaa aukioloaikaa vähennetään ja omatoimiaikaa lisätään mahdollisuuksien mukaan.	Kirjaston henkilöstökulut 668 620 €. Palvelujen ostot 140 865 €. Aineet ja tarvikkeet 132 345 €. Muut toimintakulut 109 517 €.	35 000
Sivistys, elämänlaatu jne. yhteensä			2 393 000

Toimenpide-ehdotukset yhteensä

Keinot yhteensä	2025	2026	2027	2028	2029	Säästö yhteensä	
						2030	2025-2030
Hallinto + yleiset keinot	338 000	712 000	587 500	382 500	211 000	0	2 231 000
Tekninen toimiala	-85 000	60 000	185 000	185 000	138 000	414 000	897 000
Sivistys, elämänlaatu jne. yhteensä	95 000	235 000	170 000	170 000	853 000	870 000	2 393 000
Sopeutuskauden keinot yhteensä	348 000	1 007 000	942 500	737 500	1 202 000	1 284 000	5 521 000

* Mahdollisten alaskirjausten vaikutus esitetään painelaskelmassa

Kokonaissopeutuminen

Keinot, joita ei käytetty

- Ohjausryhmä on harkinnan jälkeen päättänyt olla käyttämättä seuraavia keinoja
 - Henkilöstön laajamittaiset irtisanomiset
 - Henkilöstön lomautus
 - Veronkorotukset
 - Yksityistieavustusten leikkaaminen
 - Koululaisten talviaikaisen kuljettamisen poistaminen
 - Lautakuntarakenteen muuttaminen
 - Kaupungin puutarhan lopettaminen

FCG.

Sopeutuksen riittävyys

Tornio Painelaskelma KH 21.10.2024 muutosten jälkeen								
	TP 2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Asukasluku	21 018	20 948	20 810	20 673	20 535	20 399	20 260	20 120
Veroprosentti	8,36	8,40	8,40	8,40	8,40	8,40	8,40	8,40
Toimintakate 1000 e	-51 968	-57 008	-60 787	-61 640	-62 581	-63 754	-64 490	-65 157
...josta sopeutus	0		-248	-1 007	-943	-738	-1 202	-1 284
Toimintakatteen muutos 1000 e	81 945	-5 040	-3 779	-853	-940	-1 174	-736	-667
...muutos %:ia	-61,2 %	9,7 %	6,6 %	1,4 %	1,5 %	1,9 %	1,2 %	1,0 %
Tuloverotulo 1000 e	41 212	38 053	41 008	42 276	43 342	44 356	45 387	46 436
Kiinteistövero 1000 e	7 202	7 450	7 760	8 493	9 230	9 972	10 718	10 779
Osuus yhteisöveron tuotosta 1000 e	3 335	4 871	5 496	5 881	6 235	6 422	6 615	6 813
Verotulot yhteensä 1000 e	51 749	50 373	54 263	56 650	58 807	60 749	62 720	64 028
Valtionosuudet 1000 e	15 223	9 719	11 427	9 930	10 270	10 811	10 131	10 152
...muutos 1000 e	-31 510	-5 504	1 708	-1 497	340	541	-680	21
...muutos %:ia	-67,4 %	-36,2 %	17,6 %	-13,1 %	3,4 %	5,3 %	-6,3 %	0,2 %
Verorahoitus yhteensä 1000 e	66 972	60 092	65 691	66 580	69 076	71 560	72 851	74 179
...muutos 1000 e	-72 911	-6 880	5 598	889	2 497	2 484	1 290	1 329
...muutos %:ia	-52,1 %	-10,3 %	9,3 %	1,4 %	3,8 %	3,6 %	1,8 %	1,8 %
Käyttökate 1000 e	15 004	3 084	4 903	4 940	6 496	7 806	8 361	9 023
Rahoitustuotot ja -kulut 1000 e	-394	-59	-59	-59	-318	-324	-319	-303
Vuosikate 1000 e	14 610	3 025	4 844	4 880	6 178	7 482	8 041	8 720
Poistot 1000 e	6 291	6 085	6 439	6 355	6 263	6 246	6 276	6 303
Satunnaiset tulot ja menot 1000 e	0	0	0	0	0	0	0	0
Yli-/alijäämä 1000 e	8 326	-3 060	-1 595	-1 475	-85	1 236	1 765	2 417
Kumulatiivinen jäämä 1000 e	22 207	19 147	17 552	16 077	15 992	17 228	18 994	21 411
Kumulatiivinen jäämä eur/as	1 057	914	843	778	779	845	937	1 064
Nettoinvestoinnit 1000 e	7 739	7 600	4 767	4 509	5 906	6 860	6 814	6 766

Sopeutuksen riittävyys

- Ohjausryhmä on saavuttanut tavoitteen Tornion kaupungin taloudellisesta tasapainosta ja kaupungin investointi- ja kasvukyvykkyyden varmistamisesta. Tornion kaupungin talous on tasapainossa 2027.
- Älykäs sopeutuminen edellyttää toimintaympäristön jatkuvaa ja systemaattista seurantaa ja palvelujen tuottamisen suhteuttamista palvelutarpeeseen.
- Painelaskelmaan sisältyy riski TE-Uudistuksen ja valtiosuusuudistuksen mukanaan tuomien ulkoisten tekijöiden muodossa. Painelaskelmassa on käytetty lokakuussa 2024 tiedossa olevia siirtyviä kustannuksia (TE uudistus) ja rahoitusmuutoksia. Valtiosuuden kehitys on arvioitu voimassa olevan lainsäädännön perusteiden. Mikäli em. Muutoksista aiheutuu Tornion kaupungille ylimääräistä taloudellista painetta, valtuutettujen harkittavaksi tulee mm. veroperusteiden muutokset, jotka tässä paketissa on jätetty kokonaan sopeutuksen ulkopuolelle.
- Kaupungin tulee sitoutua selkeästi pitkän aikavälin yleistä kustannustasoa tiukempaan talouden raamitukseen sekä operatiivisessa että strategisessa johtamisessa. Tämä tarkoittaa jatkuvaa oman toiminnan kehittämistä mm. digitalisaatiota lisäämällä.

Painelaskelma, jossa tuloveroon on tehty 0,2 %-yksikön korotus vuodesta 2027 alkaen:

Tornio								
	TP 2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Asukasluku	21 018	20 948	20 810	20 673	20 535	20 399	20 260	20 120
Veroprosentti	8,36	8,40	8,40	8,40	8,60	8,60	8,60	8,60
Toimintakate 1000 e	-51 968	-57 008	-60 787	-61 640	-62 581	-63 754	-64 490	-65 157
...josta sopeutus	0		-248	-1 007	-943	-738	-1 202	-1 284
Toimintakatteen muutos 1000 e	81 945	-5 040	-3 779	-853	-940	-1 174	-736	-667
...muutos %:ia	-61,2 %	9,7 %	6,6 %	1,4 %	1,5 %	1,9 %	1,2 %	1,0 %
Tuloverotulo 1000 e	41 212	38 053	41 008	42 276	44 374	45 412	46 468	47 542
Kiinteistövero 1000 e	7 202	7 450	7 760	8 493	9 230	9 972	10 718	10 779
Osuus yhteisöveron tuotosta 1000 e	3 335	4 871	5 496	5 881	6 235	6 422	6 615	6 813
Verotulot yhteensä 1000 e	51 749	50 373	54 263	56 650	59 839	61 805	63 800	65 133
Valtionosuudet 1000 e	15 223	9 719	11 427	9 930	10 270	10 811	10 131	10 152
...muutos 1000 e	-31 510	-5 504	1 708	-1 497	340	541	-680	21
...muutos %:ia	-67,4 %	-36,2 %	17,6 %	-13,1 %	3,4 %	5,3 %	-6,3 %	0,2 %
Verorahoitus yhteensä 1000 e	66 972	60 092	65 691	66 580	70 108	72 617	73 931	75 285
...muutos 1000 e	-72 911	-6 880	5 598	889	3 529	2 508	1 315	1 354
...muutos %:ia	-52,1 %	-10,3 %	9,3 %	1,4 %	5,3 %	3,6 %	1,8 %	1,8 %
Käyttökate 1000 e	15 004	3 084	4 903	4 940	7 528	8 862	9 441	10 128
Rahoitustuotot ja -kulut 1000 e	-394	-59	-59	-59	-308	-295	-270	-232
Vuosikate 1000 e	14 610	3 025	4 844	4 880	7 220	8 567	9 172	9 897
Poistot 1000 e	6 291	6 085	6 439	6 355	6 263	6 246	6 276	6 303
Satunnaiset tulot ja menot 1000 e	0	0	0	0	0	0	0	0
Yli-/alijäämä 1000 e	8 326	-3 060	-1 595	-1 475	956	2 322	2 895	3 594
Kumulatiivinen jäämä 1000 e	22 207	19 147	17 552	16 077	17 034	19 355	22 251	25 844
Kumulatiivinen jäämä eur/as	1 057	914	843	778	829	949	1 098	1 285
Nettoinvestoinnit 1000 e	7 739	7 600	4 767	4 509	5 906	6 860	6 814	6 766
Lainakanta 1000 eur	56 550	61 297	61 396	61 590	60 974	59 634	57 682	55 004